

used system approach, Ilya Prigogine developed a synergetic one for political crises research. In the last few decades political crises have been studied not only in Western countries, but also in post-Socialist ones. The Polish scientist Piotr Sztompka explains the factors and consequences of crises and revolutions.

Key words: political crisis, political system, political theory, open society, democratic transition.

Надійшла до редколегії: 15.04.2014

УДК 327:341.1

Н. Є. Конон

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА ПРАВОЗАХИСНИХ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ ГЛОБАЛЬНОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Розглянуто міжнародні неурядові організації як основні суб'єкти глобального громадянського суспільства. Значну увагу приділено історії їх виникнення на політичній арені. Розкрито питання щодо діяльності міжнародних неурядових організацій у сфері захисту прав людини та їх впливу на формування глобального громадянського суспільства. Подано визначення правозахисної організації. Висвітлено основні механізми публічної політики МНУО. Як приклад розглянуто публічну політику міжнародної неурядової організації Amnesty International, що функціонує у сфері захисту прав людини.

Ключові слова: міжнародні відносини, міжнародні неурядові організації, глобальне громадянське суспільство, публічна політика, права людини, Amnesty International.

Вступ. У сучасній системі міжнародних відносин визначилась тенденція до перерозподілу функцій між суб'єктами світової політики. Зокрема, зростає вплив недержавних (неурядових) інститутів, що ефективно функціонують як самостійні та дієві суб'єкти міжнародних відносин. Сучасні неурядові міжнародні організації (яких нараховується понад 37 тисяч) відіграють не менш важливу роль, ніж державні чи міждержавні інституції.

Міжнародні неурядові організації – найважливішими носіями світової громадської думки, інституціалізованими суб'єктами світового громадянського співтовариства, покликаними забезпечувати умови для самореалізації на міжнародному рівні потреб та інтересів, цілей і прагнень громадянських суспільств, а також окремих індивідів та їх колективів і всього світового співтовариства в цілому [5, с. 8]. За словами С.О. Подшибякіна, вони зробили значний внесок у процес зміцнення миру та багатостороннього розвитку міжнародних відносин [4, с. 52].

Проблема прав людини існує протягом багатьох століть. Але приводом для конкретних дій стала трагедія двох світових воєн і міжнаціональні конфлікти після розпаду світової колоніальної системи. Перші кроки з урегулювання питання прав людини зробила Організація Об'єднаних Націй. У 1945 р. ООН приймає Статут, в якому мета Організації визначалася як сприяння повазі прав людини та основних свобод для всіх, незалежно від раси, статі, мови чи релігії.

Іншим важливим документом у галузі прав людини є Загальна декларація прав людини, прийнята в 1948 р. У розробці деяких положень цих документів брали участь міжнародні неурядові організації. З цього моменту МНУО стають важливим механізмом захисту прав людини. Такі організації частково або повністю присвятили себе проблемам захисту прав людини і діють у світі протягом більше 100 років [3, с. 70].

Проблеми захисту прав людини на національному та міжнародному рівнях у сучасному світі надзвичайно актуальні з огляду на те, що права людини є основою побудови правової держави та реалізації демократичних принципів її функціонування.

Постановка завдання. Мета дослідження – проаналізувати публічну політику міжнародних неурядових організацій у сфері захисту прав людини та її вплив на

формування глобального громадянського суспільства.

Результати. Важлива роль міжнародних неурядових організацій у справі захисту прав людини і в гуманітарній діяльності на національному, регіональному та міжнародному рівнях була підкреслена на Всесвітній конференції з прав людини і, як результат, знайшла визнання у Віденській декларації та Програмі дій від 25 червня 1993 р. [1]. У цьому документі в п. 38 підкреслюється, що дана Конференція високо оцінює їх внесок у підвищення інформованості громадськості з питань прав людини, організації навчання, підготовки кадрів та досліджень у цій сфері та забезпечення і захисту всіх прав людини й основних свобод. Звертаючи увагу на те, що першочергова відповідальність за встановлення стандартів прав людини покладається на міжнародне співтовариство, Конференція разом з тим високо оцінює внесок неурядових організацій у цей процес.

Історія виникнення правозахисних МНУО сягає Нового часу. Ще до того, як правозахисні організації здобули широке міжнародне визнання, в Європі з'явилися групи ентузіастів, які намагалися проводити моніторинг порушень прав людини, лобювати уряди і світове співтовариство з метою недопущення таких порушень. Найяскравішим прикладом є діяльність, спрямована на скасування рабства. Перше товариство, діяльність якого була спрямована цієї мети, з'явилося в 1783 р. Воно було засноване відомим політичним і громадським діячем Великобританії Вільямом Вілберфорсом. Протягом тривалого часу він лобював закон про скасування рабства і, нарешті, 25 березня 1807 р. британський парламент прийняв цей закон. У 1839 р. було офіційно засновано «Товариство за скасування рабства», яке в 1840 р. домоглося ратифікації всесвітньої конвенції проти рабства. У 1909 р. Зазначене товариство було перейменоване в Міжнародний інтернаціонал проти рабства.

Правозахисні організації – це організації, покликані служити знедоленим або ігнорованим групам населення, сприяти реалізації їх прав, добиватися соціальних змін. Їх діяльність націлена на те, щоб управління на всіх рівнях стало прозорим і доступним для контролю, щоб дати можливість громадянам через громадські організації брати участь у демократичних процесах і розвитку прав людини та основних свобод [2, с. 29].

Діяльність міжнародних неурядових організацій у сфері захисту прав людини все більше виходить за межі окремих держав і набуває глобального характеру, стаючи все більш універсальним явищем [3, с. 28]. В останнє десятиліття правозахисний рух поширився на ті країни, в яких раніше НУО не могли діяти вільно. У багатьох країнах, що проходять через серйозні зміни і реформи, правозахисні НУО надають допомогу у встановленні конституційних гарантій дотримання прав людини.

Правами людини, як правило, вважають характеристику статусу, можливостей та прагнень людини в економічній, соціальній, політичній і культурній сферах. Найбільш відомою міжнародною неурядовою правозахисною організацією є Amnesty International («Міжнародна амністія»). Ця організація виступає за свободу від дискримінації з будь-яких мотивів, зокрема дискримінації на підставі статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, расового, національного або соціального походження, економічного стану тощо.

Amnesty International – це одна з найбільших міжнародних неурядових правозахисних організацій, що об'єднувала станом на 2013 р. понад 4,65 млн активістів і прихильників у понад 150 країнах світу [6]. Особливістю цієї організації є те, що, відома своєю неупередженістю, вона не підтримує і не перебуває в опозиції до жодної політичної системи чи національного уряду та діє на захист прав людини в усьому світі навіть у тих випадках, коли організація не поділяє переконання людини, права якої були порушені.

Організація, зокрема, спрямовує свої зусилля на забезпечення прав людини на фізичну і психічну недоторканність. Значна увага приділяється заходам недопущення тортур. Активісти АІ добиваються відміни смертної кари в усьому світі, припинення «зникнень» громадян і позасудових страт. Організація обстоює свободу совісті та самовираження, а наслідками її діяльності мають бути безумовне

звільнення всіх в'язнів совісті та проведення справедливих і невідкладних судових слухань у справах політичних ув'язнених.

Реалізація публічної політики Amnesty International розпочалася у 1961 р. із публікації П. Бененсона «Забуті в'язні» у британській газеті «Observer», передрукованій пізніше газетами різних країн. Її автор, юрист за фахом, був приголомшений історією двох португальських студентів, засуджених до семирічного ув'язнення за піднятий ними в барі тост за свободу. П. Бененсон закликав до проведення міжнародної кампанії на захист в'язнів совісті, тобто людей, яких ув'язнили за їх погляди та переконання, хоча вони не закликали і не вдавалися до насильства. Громадськість активно відреагувала на заклик. У восьми країнах світу виникли осередки нової організації, а в Лондоні було створено Міжнародний секретаріат Amnesty International.

Невелика група волонтерів протягом першого року існування Amnesty International розслідувала 210 випадків порушень прав людини й організувала чотири осередки, які представляли інтереси в'язнів совісті у різних країнах [7]. На сьогодні такі розслідування обчислюються багатьма сотнями випадків на рік.

Основний механізм публічної політики Amnesty International у формуванні глобального громадянського суспільства полягає в кампаніях з метою привернути увагу громадськості до фактів порушень прав людини та здійснення тиску на владу відповідної країни, переважно шляхом організації потоку письмових звернень: листів, телеграм, факсів, листівок, електронних листів – від громадян різних країн, в яких ситуація характеризується як така, що вимагає від влади негайних дій щодо її виправлення. Активісти АІ проводять публічні акції, виступають з лекціями, займаються лобюванням у владних інституціях, активно співробітничать із представниками засобів масової інформації. Перш ніж зробити які-небудь кроки, АІ проводить самостійне розслідування повідомлень, що надійшли, про порушення прав людини в кожному конкретному випадку. Завдяки цьому організація має авторитет і довіру у всьому світі; за консультацією до АІ часто звертаються журналісти, адвокати, урядові і громадські організації.

Практика тиску на владу за допомогою листів від стурбованих громадян інших держав стала характерною тактикою Amnesty International від 1961 р., коли АІ вперше застосувала цей метод масово для захисту прав людини. До сьогодні цей метод залишається основним і найдієвішим способом відновлення справедливості.

Прикладом застосування такої тактики на національному ґрунті може слугувати досвід чеської демократичної опозиції кінця 80-х рр. ХХ ст., коли в умовах панування прорадянського політичного режиму «нормалізації» поширеною формою громадського прояву опозиційності стало подання петицій на адресу державних та партійних органів. Це були звернення, заяви, підписані окремими особами або групами з приводу неправомірних дій партійного, державного апарату та органів правопорядку, які опікувалися діяльністю опозиції. Безпосереднім приводом до такого типу активності послужили репресії влади проти дисидентів, отже, головною їх вимогою було звільнення політичних в'язнів. Від початку 1989 р. акції збору підписів під зверненнями до органів влади і КПЧ набули систематичності, у цих акціях брали участь десятки тисяч громадян у країні та за її межами [11, с. 202].

Окремі громадяни надсилали короткі вимоги, що містили тільки одне речення, наприклад: «Звільніть політичних в'язнів». В окремих випадках до вимог про звільнення політв'язнів додавалися й інші, наприклад вимоги діалогу з владою, легалізації заборонених цензурою часописів, які виходили у «самвидаві». Досить велика кількість людей виявила готовність і до більш радикальних заходів. Зокрема серед чехів були ті, хто приєднався до Міжнародної акції голодування на підтримку амністії для політв'язнів та припинення їх переслідування владою, організованої Amnesty International, яка продовжувалась хвилями впродовж усього 1988 р.

Імпульсом до наступної хвилі протестів громадськості послужив арешт В. Гавела в січні 1989 р. Актори празьких театрів звернулися до уряду Чехословаччини з

протестом проти затримання В. Гавела і вимогою діалогу влади з громадськістю. До кінця лютого до цієї акції приєдналося декілька тисяч громадян. Акція за звільнення В. Гавела мала настільки великий розголос, що до Президента країни офіційно звернувся голова Комітету чехословацької громадськості з прав людини і гуманітарного співробітництва (громадської організації, яка діяла під егідою Комісії ООН із прав людини) професор З. Дінстбір. Він отримав велику кількість заяв із вимогами про звільнення В. Гавела і тому звернувся до Президента Г. Гусака з пропозицією використати конституційне право помилування у справі В. Гавела з огляду на широкий розголос в країні і міжнародний резонанс. 5 квітня 1989 р. В. Гавела звільнили умовно.

Восени 1989 р. проти режиму активно виступили журналісти. Приводом до акції послужило затримання органами безпеки в січні 1989 р. видавців одного з найпопулярніших часописів «самвидаву» «Лідове новини» відомого журналіста, речника «Хартії 77» у 1984 р. Румла і відомого видавця Р. Земана. У цьому випадку так само сотні громадян вимагали негайного їх звільнення і припинення репресій проти свободи слова. Одну з резолюцій протесту підписали 167 публіцистів – працівників видань «Праце» («Prace»), «Свободне слово» («Svobodnft slovo»), «Лідова демокрація» («Lidova demokracie»), «Млада фронта» («Mlada fronta») тощо, 10 працівників Інституту теорії та практики журналістики і 40 студентів факультету журналістики Кардового Університету в Празі [10, с. 84].

У червні 1989 р. «Хартія 77» виступила з документом, який називався «Декілька фраз». Автори петиції дали оцінку змінам, що відбувалися в чеському суспільстві від початку 1989 р. На думку авторів, розмови влади про «перебудову» залишаються лише деклараціями, жодних реальних кроків, спрямованих на здійснення реформ у суспільстві, вона не робить і, напевно, робити не буде. Представники партійно-бюрократичної верхівки здатні визнавати тільки ті громадські заходи, ініціаторами яких виступили самі, а будь-які несанкціоновані дії опозиції вони кваліфікували як такі, що здійснювали тиск на керівництво з метою порушення порядку і спокою в державі. Однак суспільні зміни, зазначали автори петиції, очевидні, тому що все більше громадян залучено до активного суспільного життя, змінюючи стереотипи суспільної поведінки минулого двадцятиліття, для яких характерні віра в непогіршення влади, політична індиферентність та незаангажованість. Важливою рисою того моменту було зростання суспільного напруження, яке вимагало від влади послідовних і систематичних змін, суть яких повинна була визначитися в ході відкритої демократичної дискусії. Обов'язковою умовою будь-яких суспільних змін, починаючи від зміни Конституції і закінчуючи економічною реформою, повинна була стати реальна зміна громадсько-політичного клімату в країні.

Для реалізації цієї умови «хартисти» вважали за необхідне:

- негайно звільнити всіх політв'язнів;
- відновити свободу зборів;
- припинити кримінальне переслідування представників незалежних ініціатив і сприймати їх як повноважних представників громадськості, якими вони і стали в дійсних умовах;
- влада не повинна перешкоджати закладанню нових ініціатив, винятково з вільними професійними спілками або союзами на основі плюралізму;
- діяльність судових органів та органів слідства повинна бути вільною від маніпуляцій влади, як і діяльність творчих спілок, діячів культури та мистецтва;
- забезпечити владні гарантії свободи совісті;
- всі стратегічні проекти та рішення стосовно життя суспільства і майбутнього наступних генерацій приймати тільки після обговорення професіоналами та громадськістю;
- організувати вільну громадську дискусію на теми подій 50-х рр. ХХ ст., «Празької весни», інтервенції військ Варшавського договору та подальшої «нормалізації», тим більше, що країни-учасники інтервенції вже публічно засудили участь своїх армій у цих подіях, а в Чехословаччині ці проблеми досі не

обговорюються. Автори петиції закликали владу до прямого і відкритого діалогу з представниками громадськості, тому що лише діалог може бути шляхом виходу з глибокої суспільної кризи [9, с. 138].

Більшість громадськості сприйняла «Декілька фраз» як програму дій. До листопада 1989 р. цей документ підписало майже 40 000 громадян. Кількість людей, які підтримали петицію, свідчила, що цей документ відображав погляди значної частини громадськості.

Однією з наболілих проблем чеського громадського життя протягом тривалого періоду часу було становище церкви в чеському суспільстві. Про актуальність цієї проблеми і важливість її для громади свідчила громадська підтримка акції, організованої на початку 1988 р. католицьким активістом А. Навратілом та спрямованої на врегулювання релігійного життя в країні. Він склав і поширив документ, у якому, зокрема, йшлося про необхідність заповнення вакансій у церковній ієрархії всіх рівнів та відновлення богословського факультету в м. Оломоуці Моравії, про забезпечення вільної духовної освіти, вільного розповсюдження релігійної літератури, вільний доступ духовних осіб до засобів масової інформації, повернення церковного майна і будівель, необхідних для здійснення церковної діяльності, про дозвіл на будівництво нових костелів, реабілітацію діячів церкви і зміну законодавства стосовно питань свободи совісті і свободи віросповідань відповідно до міжнародних правових актів про права людини і громадянські права [10, с. 56]. А. Навратіл організував збір підписів під цим документом.

Цю акцію підтримав кардинал Томашек, одна з найбільш поважних особистостей суспільного життя країни. Петиція збрала більше 600 тис. підписів [9, с. 42].

Підпис під різними заявами протесту і вимогами ще не означав рішучої зміни позицій більшості населення стосовно влади. Це було свідченням того, що люди почали масово цікавитися політичною ситуацією в країні. Велика кількість підписів доводила готовність громадян брати участь у політичних акціях і впливати на вирішення проблем політичного життя. Письмові протести стали в чеських землях наймасовішим публічним проявом громадянської активності і незадоволення станом суспільного життя. Це пояснюється тим, що такий спосіб вияву громадянської позиції був найбільш мирним і не вимагав безпосереднього контакту з владою. Із більш активними акціями, тобто демонстраціями, маніфестаціями тощо, які вимагали особистої участі, ситуація складалась дещо інакше.

Звернення до досвіду чеського правозахисного руху кінця 80-х рр. ХХ ст. є закономірним тепер у 25 річницю згаданих подій, що у європейській історії отримали назву «Оксамитова революція» і стали важливою ланкою процесу розвалу так званої «соціалістичної системи країн радянського диктату».

Тактика Amnesty International, застосована в чеських землях напередодні революції 1989 р., сприяла політизації чеського суспільства, його згуртуванню навколо демократичних цінностей сучасності, свідчила про готовність чеського суспільства повалити тоталітарний режим і повернути країні незалежність. Досвід Amnesty International підтверджує про непересічну роль громадських осередків міжнародного правозахисного руху у вирішенні проблем захисту прав людини в різних країнах світу.

Основними формами публічної політики міжнародної неурядової організації Amnesty International є видання та розповсюдження щорічних доповідей «Права людини в сучасному світі», концепцій боротьби з дискримінацією, проведення кампаній захисту прав людини по всьому світу. Поточні кампанії АІ сьогодні:

1. «За гідне ставлення!»: кампанія спрямована на те, щоб покласти край бідності в усьому світі та домогтися визнання та захисту прав бідних. Для цього організація апелює до політичної волі, відповідальності та прозорості, необхідних для припинення порушень прав, які заважають людям вирватися з бідності. Ця кампанія охоплює всі права, оскільки саме сукупність порушень громадянських, культурних, економічних, політичних і соціальних прав виробить до бідності

та її посилення.

2. «За дотримання прав людини під час забезпечення безпеки»: метою кампанії є припинення порушень прав людини, скоєних у контексті тероризму, а також у ході боротьби з цим явищем і у зв'язку із заходами щодо забезпечення державної безпеки.

3. «За справедливість у боротьбі з тероризмом!»: так звана «війна з тероризмом» призвела до того, що цілий ряд прав людини почав «розвиватися» державою. Тепер держави не соромляться вдаватися до методів, давно заборонених міжнародним правом.

4. «За скасування смертної кари!»: смертна кара – гранична форма позбавлення людини її прав. Вона являє собою навмисне та холонокровне позбавлення життя людини державою. Це жорстоке, нелюдське покарання, що принижує гідність. Воно порушує право на життя, проголошене у Загальній декларації прав людини. Amnesty International виступає проти страти у всіх випадках без винятку, незалежно від характеру злочину, характеристик злочинця і способу, яким держава позбавляє життя засудженого. Amnesty International входить у Всесвітню коаліцію противників смертної кари, що об'єднує національні та міжнародні правозахисні організації, юридичні асоціації, профспілки, а також регіональні та місцеві органи влади.

5. «Зупинимо насильство над жінками!»: жінки і дівчата страждають від насильства – як у мирний, так і у воєнний час – з боку держави, суспільства і родичів. Вбивство немовлят жіночої статі вже саме по собі обриває нескінченне число життів. Мільйони дівчат та жінок щорічно піддаються зґвалтуванню і сексуальному насильству з боку родичів, знайомих і незнайомих людей, співробітників правоохоронних органів і учасників збройних конфліктів. Жінки в усьому світі об'єдналися, щоб оголити проблему насильства щодо жінок і протистояти йому. Вони домоглися значних змін у системі законів, політиці та практиці, винесли на суспільну арену порушення, які раніше були здебільшого приховані від громадськості. Учасники кампанії Amnesty International домагаються дотримання існуючих законів, що гарантують можливість звертатися до правосуддя і користуватися послугами жінкам, постраждалим від насильства, у тому числі від зґвалтувань та інших форм сексуального насильства; закликають до прийняття нових законів, що захищають права жінок; вимагають скасувати закони, які дискримінують жінок; закликають припинити насильство щодо жінок, скоєне державою та її представниками; працюють над розширенням можливостей жінок.

6. «Зброю – під контроль!»: безконтрольна торгівля зброєю в глобальному масштабі сіє страждання по всьому світу. У результаті кожен рік тисячі людей гинуть, отримують поранення, піддаються зґвалтуванню або змушені залишати свої будинки. Сьогодні у світі налічується не менше 640 млн одиниць вогнепальної зброї. Amnesty International спільно з «Оксфам» і «Міжнародною мережею боротьби з розповсюдженням стрілецької зброї» (IANSA) проводять дану кампанію. Учасники кампанії закликають до укладення міжнародного, юридично обов'язкового Договору про торгівлю зброєю, який міг би врятувати тисячі життів і змусити торговців зброєю нести відповідальність за свої дії.

Тезу про те, що правозахисні МНУО можуть підірвати суверенітет держави, не можна віднести до мусульманських країн. Через політичну нерозвиненість суспільств, переважання релігійного світогляду для досягнення західних цінностей і демократії мусульманським країнам буде потрібно десятиліття.

Висновки. Таким чином, історична ретроспектива та сучасний досвід публічної політики правозахисних міжнародних неурядових організацій свідчить про непересічну роль громадських осередків міжнародного правозахисного руху у вирішенні проблем захисту прав людини в різних країнах світу.

Українські правозахисні групи, зокрема Харківська, під керівництвом О. Захарова, активно діють на захист прав людини в Україні. Залучення до правозахисної практики широкого загалу дає змогу значно підвищити

результативність акцій правозахисників, активізувати громадськість і в такий спосіб сприяти припиненню в Україні ганебного досвіду утисків прав людини, поширенню демократичних принципів у діяльності державних інституцій.

Бібліографічні посилання

1. Венская декларация и Программа действий / Всемирная конференция по правам человека (Вена, 14-25 июня 1993 г.) (A/CONF.157/23, 12 июля 1993 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G93/142/35/img/G9314235.pdf?Open+Element>. – Загл. с экрана
2. Матвеева Т.Д. По зову сердца, а не по долгу службы... Неправительственные организации в защите прав человека: Международная практика и опыт России [Текст] / Т.Д. Матвеева. – М. : Мол. гвардия, 1998. – 224 с.
3. Погорельский А.В. Международное правозащитное движение: история и современность [Текст] / А.В. Погорельский. – Воронеж : Науч. кн., 2009. – 146 с.
4. Подшибякин С. А. Правовой статус международных неправительственных организаций [Текст] / С. А. Подшибякин. – М. : Юрлитинформ, 2006. – С. 52.
5. Тарасов О.В. Міжнародні неурядові організації в системі світового громадянсько-то співробітництва : автореф. дис. ... канд. юр. наук: 12.00.10. – К., 1995. – С. 8.
6. Amnesty International [Electronic resource]. – Mode of access : <http://amnesty.org.ru/who-we-are> – Tittle from the screen.
7. Amnesty International [Electronic resource]. – Mode of access : www.amnesty.org/en/features-news-and-updates – Tittle from the screen.
8. Horacek M. Jak pukaly ledy [Tekst] / M. Horacek. – Praha : Mlada fronta, 1990. – 367 s.
9. Hornak V. Ceskoslovensko mezi pfestavbou a revoluci (Politicky denik 1987 – 1991) [Tekst] / V. Hornak. – Praha, 1991 – 276 s.
10. Otahal M. Opozice. Moc. Spolecnost. Pfspevek k dejinam «normalizace» [Text] / M. Otahal. – Praha : MAXDORF, 1994. – 123 s.
11. Sbirka J. Sabaty // MAO, fond ID. Sbirka vspominek, pameti a historicke-vlastivednych rukopisu [Tekst] / J. Sbirka. – Warszawa ; s. r. – S. 202–204 ; 211.

Конон Н. Е. Публичная политика правозащитных международных неправительственных организаций в формировании глобального гражданского общества

Рассмотрены международные неправительственные организации как основные субъекты глобального гражданского общества. Особое внимание уделено истории возникновения их на политической арене. Раскрыт вопрос деятельности международных неправительственных организаций в сфере защиты прав человека и их влияние на формирование глобального гражданского общества. Дано определение правозащитной организации. Освещены основные механизмы публичной политики МНПО. В качестве примера рассмотрена публичная политика международной неправительственной организации Amnesty International, которая функционирует в сфере защиты прав человека.

Ключевые слова: международные отношения, международные неправительственные организации, глобальное гражданское общество, публичная политика, права человека, Amnesty International.

Konon N. Public Policy rights international non-governmental organizations in development of global civil society.

The trend in the redistribution of functions between actors in world politics was determined in the modern system of international relations. In particular, the influence of non-governmental (NGO) institutions is growing, that effectively operate as independent actors of international relations.

International NGOs are important carriers of world opinion, institutionalized subjects of global civil community that are designed to provide the conditions for self-realization on the international level of needs and interests, goals and aspirations of civil society, as well as individuals and groups, and the world community as a whole.

Human rights organizations are organizations that are designed to serve the underprivileged or ignore groups, to facilitate the realization of their rights, to seek social change and to be at the service of people. Activity of international non-governmental organizations in the field of human rights is increasingly beyond the scope of individual states and becomes global, becoming more universal phenomenon. In the last decade, the human rights movement has spread to those countries where NGOs are still able to operate freely.

The most well-known international non-governmental human rights organization is «Amnesty International». This organization stands for freedom from discrimination for any reason, including discrimination based on sex, language, religion, political or other opinion, racial, national or social origin, economic status and so on.

The main mechanism of public policy of Amnesty International in shaping global civil society is campaigns, the main aim of which consists on drawing public attention to the violations of human

rights and putting pressure on the government of the country, mostly by organizing the flow of written allocutions: letters, telegrams, faxes, postcards, emails – from citizens of various countries where the situation is characterized as one that requires the government take immediate action to correct it. AI activists hold public events, lectures, engaged in lobbying government institutions, actively cooperate with the media.

Thus, historical retrospective and current experience of public policy of the human rights international NGOs indicates the extraordinary role of civil society of the international human rights movement in solving human rights issues around the world.

Key words: international relations, international NGOs, global civil society, public policy, human rights, Amnesty International.

Надійшла до редколегії: 24.03.2014

УДК 323.1

А. І. Клюй

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ЯК ПРОБЛЕМА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ ПОЧАТКУ ХХ СТ. ТА СУЧАСНОСТІ

Досліджено підходи та погляди щодо національної ідеї. Особливу увагу приділено концепції національної ідеї у творчості націонал-державників, зокрема С. Дністрянського та О. Ейхельмана. Також досліджено сучасні погляди стосовно структури та функцій національної ідеї.

Ключові слова: національна ідея, держава, історія політичної думки, національний характер, національна ідентичність

Проблема національної ідеї в українській суспільно-політичній думці та політологічному науковому дискурсі залишається актуальною як для політичної реальності, так і для політичного дискурсу. Сучасна українська національна ідея покликана осмислити місце, призначення і перспективу української нації на рубежі тисячоліть у контексті власного досвіду, світової історії та сучасних загальноцивілізаційних процесів і на цій основі об'єднати та консолідувати народні маси в єдиний національний організм задля використання нових надзавдань і викликів історії. Сьогодні можна констатувати, що уніфікованої і загальновизнаної національної ідеї в Україні не існує.

Проблематика національної ідеї досліджувалась у межах української соціально-політичної думки, зокрема, такими авторами, як П. Давидов, С. Дністрянський, О. Ейхельман, І. Кривонос, Ю. Левенець, В. Мармуров, М. Михальченко, В. Пасічник, Я. Турчин, М. Чупрій.

Метою даної статті є дослідження деяких аспектів наукового дискурсу щодо концепції української національної ідеї у творчості О. Ейхельмана та С. Дністрянського, а також сучасні підходи до дослідження національної ідеї.

Завданнями роботи – вивчити проблеми національної ідеї в працях націонал-державників, визначити основних напрямків сучасних досліджень національної ідеї, осмислити та інтерпретувати національну ідею, дослідити її структуру та функції ідеї в сучасних концепціях.

Національно-державницький напрям в українській політичній науці, що базувався на ідеї беззастережного визнання права кожної нації як історичної спільності на власну автономію і державну незалежність, найбільш повно виявився в дослідженнях, зокрема, академіка ВУАН С. Дністрянського та професора О. Ейхельмана [1]. Методологічною основою для обґрунтування концепцій державності їм послуговували: ідеї російської філософії природного права (О. Ейхельман), західноєвропейські федералістичні теорії правової держави (С. Дністрянський, О. Ейхельман). Водночас учені національно-державницького напрямку методологічно використовували у своїх концепціях теорії спілки і спільності Ф. Тонніса (С. Дністрянський), авторитету, автономії і автаркії держави В. Вундта (С. Дністрянський, О. Ейхельман), етичного мінімуму Г. Єлінека